

**Slotwoord academische opening 5de lessenreeks over
vredeseducatie**

10/02/2015

Dames en heren,

ISIS onthoofdt gijzelaar. Jordaanse piloot levend verbrand. De doodstrijd was gruwelijk en wreed.

Jordanië nam onmiddellijk wraak: "that they be killed, or crucified, or their hands and legs cut off", aldus Sheikh Ahmed Al-Tayeb.

Jordanië maakte meteen een einde aan de opschorting van de doodstraf en hing twee gevangenen op.

ISIS schokt de wereld met gruwelbeelden. Zelfs poppen worden de keel overgesneden...

"Boko Haram gaat ISIS achterna in gruwelijkheden en geweld".

Duizenden geradicaliseerde extremistische jongeren vechten aan de zijde van IS.

Op 17 juli 2014 wordt een Boeing 777 van Malaysian Airlines neergehaald met een luchtdoelraket in Oost-Oekraïne.

Het geweld laait weer op in Oost-Oekraïne. "Ofwel stemt Rusland in met dit voorstel, ofwel is het oorlog", aldus de Franse President Hollande. Bondskanselier Merkel wil verder onderhandelen met Rusland.

17 mensen komen om bij aanslagen in Parijs.

Dames en heren,

Veel erger kan het niet meer worden, zo lijkt het.

Hoewel totaal onvergelijkbaar, ook in gezinnen en klassen, in maatschappelijke discussies, op internetfora en sociale media gaat het keihard tegen keihard. Tweemaal met "d", deze keer. Gij zult snedig en scherp zijn of niet-zijn, minstens niet-relevant zijn, lijkt het wel.

Minstens even vaak verwondt de onverschilligheid, het kille negeren meestal omwille van achtergrond, geloofsovertuiging, seksuele geaardheid...

De gevolgen zijn nooit min. Zelfmoordcijfers blijven alarmerend hoog. Nooit eerder leden zoveel mensen, in het bijzonder ook jongeren en zelfs kinderen, aan psychische of psychiatrische aandoeningen.

Het lijkt erop dat de wereld 97 jaar na het einde van WO I en 70 jaar na de bevrijding van Auschwitz weinig of minstens onvoldoende heeft geleerd over respectvol omgaan met elkaar, met mensen en gemeenschappen in al hun verscheidenheid, over empathie...

En ja, ik weet het wel: tussen de wereldbranden en nu won de Europese Unie -als meest succesvolle vredesproject van de mensheid- de Nobelprijs voor de Vrede, slaagde Nelson Mandela erin om met zijn haast bovenmenselijke verzoenings – en vergevingsgezindheid, ruimhartigheid, ongeziene wijsheid en charisma Zuid-Afrika te behoeden voor een burgeroorlog; schudden -de later door extremisten van “eigen volk” vermoorde- Yitzhak Rabin en Yasser Arafat mekaar de hand; wandelden tientallen wereldleiders – en nu maak ik een reuzensprong in de tijd - samen op de Champs-Élysées om uiting te geven aan hun verontwaardiging en medeleven...en kreeg de Malinese moslim – Lassana Bathily de Franse nationaliteit als beloning voor zijn daadkracht. Dankzij zijn koelbloedige heldendaad overleefden vele klanten van de koosjere supermarkt Hyper Cacher de bloedige aanslag van Amedy Coulibaly.

Overigens, vond u het geen bijzondere opsteker en bewijs van samen toekomst maken dat een belijdend moslim in een koosjere Joodse supermarkt werkt? Die wederzijdse openheid en dat vertrouwen raakte me haast evenzeer als zijn koelbloedige heldenmoed. Al is bewogenheid daarover op zijn beurt weer veelzeggend...

Even bijzonder en hartverwarmend was de jaarlijkse internationale ontmoeting tussen ruim 300 leiders en vertegenwoordigers van de grootste wereldgodsdiensten in Antwerpen, begin september vorig jaar onder het motto “Vrede is de Toekomst”.

Wat er ook van zij, uit mijn uitermate grove schets van agressie en geweld die onrecht doet aan miljoenen slachtoffers en enkele – veel te schaarse – lichtpunten, bakens van vrede, blijkt dat vredeseducatie allicht meer nog dan ooit noodzakelijk, onmisbaar is. Kortom, Roger, het initiatief dat je vijf jaar geleden nam om een tweejaarlijkse cyclus “Vredeseducatie” uit te bouwen, blijkt vandaag – in zekere zin: helaas – meer dan ooit visionair.

Het verheugt me ten zeerste dat de officiële voorstelling van het programma plaatsvindt in het **Atheneum van Antwerpen**. Deze school met leerlingen uit de hele wereld was en is er nog steeds het **levendige bewijs van hoe leerlingen met verschillende etnisch-culturele en religieuze achtergronden**, mede dankzij een gemotiveerd lerarenkorps én directie, met veel vallen en opstaan toch steeds weer **in slagen om op een vreedevolle manier samen school te maken**. Hopelijk en allicht legt deze jeugdige verbondenheid het fundament voor huidige en toekomstige vredesgeneraties.

U realiseert het zich mogelijk onvoldoende maar, deze **Opleiding Vredeseducatie is uniek** in haar soort. Inmiddels vieren we er de 5de editie van. Gelukkig geniet ze de steun van **belangrijke partners over alle levensbeschouwelijke grenzen heen**: provincie en stad Antwerpen, de Universiteit Antwerpen, de Antwerpse hogescholen, de diverse onderwijskoepels, het UCSIA, etc. Toch blijft die steun ver achter als je hem vergelijkt met de middelen en mogelijkheden waarover de

Waalse tegenhanger en inspiratiebron "Université de la Paix" aanspraak kan maken.

Dames en heren,

Het bleek al uit mijn inleiding: **vrede is inderdaad een permanent bedreigd goed en het thema is actueler dan ooit.** De pijnlijke, zeer actuele gebeurtenissen bewijzen meer nog dan woorden de noodzaak van initiatieven als deze.

U hoorde en hoort veel eminentere sprekers dan ik. Voor wat het waard is, tracht ik me vooral te laten leiden door volgende overtuigingen of aannames:

1 Niemand heeft schuld of verdienste aan zijn/haar achtergrond: de plek waar, of het gezin waarin hij of zij is geboren, zijn/haar kleur, geslacht en eventueel aangeboren handicap. Hoe unfair en respectloos is het dan niet om mensen daarop af te rekenen of te bevoordelen? Logisch doorgedacht moet deze overtuiging ook bijdragen tot noodzakelijke empathie. Als ik doorleefd besef dat ik verdienste noch "schuld" heb aan mijn achtergrond en "gegevenheden" zou ik in principe in staat moeten zijn om me te verplaatsen in de positie van een ander. Zou ik empathie moeten kunnen opbrengen. "Ik ben Jood, maar had net zo goed Palestijn kunnen zijn...". U kan die woorden vervangen door Oekraïner, Rus, Koerd...

Toegegeven, dat is allicht makkelijker gezegd dan gedaan en bovendien **een blijvende opdracht**. Bovendien zal het "gemak" waarmee deze basishouding wordt uitgesproken of omarmd allicht ook sterk afhangen van plaats, ruimte en (voor)geschiedenis. Wie gezond, betrekkelijk jong, en hoogopgeleid is en nooit werd geconfronteerd met racistisch of ideologisch geïnspireerd geweld; wie nooit is moeten vluchten met krassen op zijn ziel, heeft zoveel makkelijker praten dan de jonge Palestijn of Israëli waarvan broers, zussen, kinderen of ouders het leven lieten bij een aanslag, dan de getuige of gekwetste die een genocide of aanslag ternauwernood overleefde,.... Oorlogen, conflicten, dictaturen stoppen immers en helaas niet op het ogenblik van een wapenstilstand, bestand of revolutie en nieuw bewind.

Toch is het **niet uitgesloten dat mensen en gemeenschappen daartoe in staat zijn**. Vele Groten uit de wereldgeschiedenis hebben het ons voorgeleefd. Denken we maar aan Gandhi en vooral de al genoemde Nelson Mandela: hoe groots kan een mens zijn als die niet rancuneus is, maar verzoening belichaamt zelfs nadat een regime 27 jaar van zijn leven en dat van zijn familie en vrienden heeft "afgepakt", louter en alleen omdat hij zich verzette tegen onrecht en het niet pikte dat mensen louter en alleen worden gediscrimineerd omwille van hun huidskleur?

2 Kies en geloof in een authentieke dialoog. Een authentieke dialoog voldoet m.i. aan volgende vereisten, die ik ontleen aan bisschop Van Luyn, zoals hij die uiteenzette op de viering van de 70 ste verjaardag van de bevrijding van Antwerpen : **1)** alle gesprekspartners moeten, ongeacht levensbeschouwing, in staat én bereid zijn tot **zelfkritiek**, **2)** alle partners moeten **openstaan voor positieve elementen in andere culturen of religies**, waardoor **wederzijdse verrijking en aanvulling mogelijk is**. Zo komt een proces op gang van **participatie en gezamenlijke inspanning voor een betere humane beschaving**; **3)** een **algemene inzet voor het algemeen welzijn dat de deelbelangen overstijgt**.

Een dergelijke dialoog is cruciaal om de **gevaren** te overwinnen die zowel de Europese eenwording en samenwerking als ook de vrede wereldwijd bedreigen; en ten 4de **bereidheid tot compromis**. "Voor mij betekent het woord compromis leven", schrijft **Amos Oz**. „Het tegengestelde van een compromis is niet idealisme, niet toewijding; het tegengestelde van een compromis is fanatisme en dood“, vervolgt Oz.

Maar ook, vergeld geweld niet met geweld... 'De onverdraagzaamheid van de islamisten is huiveringwekkend', aldus Antjie Krog in *De Standaard* van afgelopen vrijdag. 'Tegelijk denk ik niet dat je daar met een gelijkaardige intolerantie op moet antwoorden, net zoals je

geweld niet met disproportioneel geweld te lijf moet gaan', vervolgt de Zuid-Afrikaanse schrijfster.

Vooraf ook jongeren hebben hierin een belangrijke rol te vervullen. 'De intergenerationele dialoog is daarom onmisbaar en dringend. Vrede is meer dan ooit hun toekomst!' Een toekomst die zij samen moeten en zullen maken.

Vrede en vredeseducatie zijn bovendien vooral nuttig als ze **niet-naïef en herkenbaar** zijn en vertrekken vanuit het confronterende inzicht dat goed en kwaad eigen zijn aan elke mens. "Fanatisme is helaas en altijd onderdeel van de menselijke aard; een gen voor het kwaad zo u wil", schreef Amos Oz in het eerder geciteerde *Hoe genees je een fanaticus*.

"Goed en ethisch handelen" is dus allesbehalve vanzelfsprekend. Wat geldt op microschaal, geldt ook op macroschaal: tussen gemeenschappen, staten en landen. Passen we dit heel concreet en praktisch toe op het leven van elke dag, dan moeten we minstens ook meer oog en oor hebben voor de ruwheid waarmee we vaak met mekaar omgaan op verschillende momenten en in verschillende contexten: in gezinnen, op school, op het werk, in de politiek én

voor de genadeloosheid of ruwheid waarmee we over of met mekaar - soms zelfs met geliefden- spreken.

Wat me bijzonder opvalt en aanstaat is dat deze opleiding en dit panelgesprek **zo divers en interdisciplinair** zijn opgevat. **Die interdisciplinariteit doet immers recht aan de complexiteit.**

Alle invalshoeken, of het nu gaat om psychologie, recht, politiek, geschiedenis, filosofie, economie en sociologie maar zeker ook literatuur zijn relevant want doen recht aan de vele facetten van die complexe werkelijkheid die nooit nog eenduidig zal zijn, als ze dat al ooit was. Vooral ook in literatuur en kunst worden menselijke relaties, de manier waarop mensen en gemeenschappen met mekaar omgaan en/of de impact van de grote gebeurtenissen op het leven van elke dag op een zeer gebalde manier gethematiseerd. Om eerlijk te zijn, ik leerde minstens evenveel over het radicaliseren van een – inderdaad goed geïntegreerde- jongere dankzij *Terrorist* van John Updike dan via opiniestukken en wetenschappelijk onderzoek. Immers, kunst en literatuur bieden net dat prisma aan om vanuit verschillende invalshoeken naar eenzelfde realiteit te kijken. Daarom, blijf jongeren warm maken voor vredeseducatie, maar altijd ook voor goede literatuur.

Rest me enkel nog u te feliciteren voor uw inzet en engagement.

Van harte proficiat aan en een welgemeende dank voor alle

initiatiefnemers van de opleiding vredeseducatie. Bedankt en alle succes voor de toekomst. **Alle cursisten wens ik een zeer boeiend vormingsprogramma toe. Steek er veel van op en "spread the news"!**

Tot slot nodig ik u graag uit om zo dadelijk samen **de tentoonstelling van Ricardo Brey** te ontdekken. In zijn werk focust deze Cubaanse kunstenaar onder meer op de verhouding tussen mens en natuur, op de interactie tussen verschillende culturen en religies en op culturele identiteit, waaronder zijn eigen Afro-Cubaanse wortels. Wat een mooie aanvulling op de thematiek van de lessenreeks die we hier vandaag officieel aanvatten.